

Міністерство освіти і науки України
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

Кондратова Марина Володимирівна

УДК378.093.2.015.31:[17.022.1:331.101.31](043.3)

**ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРАЦІ У СТУДЕНТІВ
КОЛЕДЖУ БУДІВНИЦТВА ТА АРХІТЕКТУРИ**

13.00.07 – теорія і методика виховання

Автореферат

**дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук**

Вінниця – 2020

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Акімова Ольга Вікторівна,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського, завідувач кафедри
педагогіки і професійної освіти.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Литвин Андрій Вікторович, Львівський державний
університет безпеки життєдіяльності, завідувач кафедри
практичної психології та педагогіки;

Коблик Віталій Олександрович, кандидат педагогічних
наук, Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини, старший викладач кафедри
педагогіки та освітнього менеджменту.

Захист відбудеться 28 квітня 2020 року о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 05.053.01 у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського за адресою: 21100, м. Вінниця, вул. Острозького, 32, корпус № 2, зала засідань.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (21100, м. Вінниця, вул. Острозького, 32) та на сайті університету за адресою www.vspu.edu.ua.

Автореферат розісланий 27 березня 2020 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Коломієць А. М.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Сучасний етап розвитку суспільства характеризується посиленням тенденцій виокремлення інтелектуальної праці та збільшенням ваги інтелекту у фізичній праці. Особливо це стосується країн з індустріальним та постіндустріальним характером трудової діяльності. Інноваційний соціум вимагає особистості фахівця – будівельника, який вирізняється не тільки типом мислення, що дозволяє генерувати знання та відбирати необхідну інформацію на основі відповідної цифрової підготовки, але й характеризується особливим ціннісним ставленням до праці; таких фахівців науковці визначають «людським капіталом». Соціокультурний статус праці зреалізовується як на особистісному рівні, так і в масштабі глобального суспільства.

В умовах євроінтеграції освіти та на засадах збереження вітчизняних традицій трудового виховання вивчення особливостей ціннісного ставлення особистості майбутнього фахівця до праці визнано одним із пріоритетних наукових напрямів. Трудове виховання, спрямоване на формування ціннісного ставлення до праці у студентів, є обов'язковою складовою змісту виховання особистості та забезпечує усвідомлення молоддю соціального й особистісного значення праці, розвиток потреби у трудовій активності та ініціативності. Дослідження динаміки феномену ціннісного ставлення до праці у молоді в період змін доводять наявність як позитивних, так і негативних тенденцій щодо ставлення до праці у студентської молоді: позитивні відзначають стійкість загальнолюдських цінностей, негативні – зниження суспільного значення праці на фоні зростання прагматичних поглядів на трудову діяльність та зростання цінностей підприємливості.

Важливість дослідження проблеми формування ціннісного ставлення до праці майбутніх будівельників нині пов'язана з необхідністю визначення цього феномену в умовах трансформації економіки, особливостей формування нового ставлення до праці, адекватного сучасному етапу суспільного розвитку, котре буде спиратися на вмотивовану творчу активність молоді людини та передбачати новітні форми самоствердження студентів, майбутніх будівельників, у професійній діяльності та конкурентоспроможності на ринку праці.

Методологічне і теоретичне обґрунтування понять цінностей і ціннісного ставлення майбутніх фахівців до професійної діяльності та шляхів формування особистості студента здійснено у працях вітчизняних та зарубіжних: філософів (Г. Васянович, Н. Замкова, І. Зязюн, В. Кремень, В. Шахов, В. Ядов та ін.); психологів (І. Бех, Д. Леонтьєв, С. Максименко, В. Моляко, О. Паламарчук, С. Рубінштейн, Є. Фромм та ін.); педагогічний аспект представлений у працях О. Акімової, І. Бека, О. Вишневського, Р. Гуревича, О. Коберника, А. Коломієць, Н. Мороза, Н. Ничкало, О. Сухомлинської, В. Петрук, В. Фрицюк.

Духовні цінності українського народу досліджували С. Возняк, В. Кононенко, І. Кононенко. В зарубіжній науковій літературі дослідження

цінностей здійснили Ф. Клакхон, Ф. Стродбек, Ш. Шварц, У. Білск та ін. Проблемі трудового виховання студентської молоді присвячено праці О. Коберника, М. Левківського, А. Макаренка, С. Русової, В. Сухоминського. Наукові підходи до осмислення ціннісного ставлення до праці висвітлюють: Т. Бордюгова (моральна цінність праці: філософсько-культурологічний аналіз); Н. Гнилицька (праця як соціокультурний феномен); А. Мудрик (концепція «сродної» праці Г. Сковороди: соціально-філософський аналіз); В. Марущак (виховання позитивного ставлення до праці у позаурочній діяльності).

Проблемі формування ціннісного ставлення до праці присвятили дисертаційні дослідження К. Власенко (виховання ціннісного ставлення до праці студентів аграрних закладів вищої освіти), Н. Лебедєва (формування ціннісного ставлення студентів вищих аграрних навчальних закладів до майбутнього професійної діяльності), В. Коблик (виховання ціннісного ставлення до праці підлітків у позаурочній добродійній діяльності), В. Бурдун (формування у старшокласників морально-ціннісного ставлення до продуктивної праці), Ю. Белова (формування національних цінностей майбутніх учителів трудового навчання). Професійне становлення студентів – майбутніх будівельників – розглядається у дисертаціях О. Білик (педагогічні умови інтеграції методів навчання фахових дисциплін майбутніх будівельників); О. Булейко (інтеграція професійних знань майбутніх будівельників засобами інформаційних технологій); О. Горіна (диференційований підхід до вивчення фундаментальних дисциплін майбутніми будівельниками); Т. Картель (професійне становлення майбутніх інженерів-будівельників у навчально-виховному процесі вищого навчального закладу); С. Скочиляс (аналіз продуктивності праці в будівництві). У цих працях представлені загальнотеоретичні й організаційні проблеми трудового виховання й формування ціннісного ставлення до праці щодо різних категорій студентської молоді та питання підготовки майбутніх будівельників, але цілісного вирішення та належного висвітлення сучасного стану досліджуваної проблеми поки що немає.

Як доводить практика закладів професійної освіти, у вирішенні проблеми формування ціннісного ставлення до праці у студентів коледжів будівництва та архітектури спостерігаються *суперечності* між:

- вимогами суспільства щодо необхідності формування ціннісного ставлення до праці у студентів коледжів будівництва та архітектури і недостатнім її теоретико-концептуальним забезпеченням;
- потребою у ціннісному ставленні до праці у студентів коледжів будівництва та архітектури та невизначеністю педагогічних умов, що сприяють ефективності досліджуваного феномену;
- необхідністю цілеспрямованої роботи викладачів щодо формування ціннісного ставлення до праці у студентів коледжів будівництва та архітектури і недостатньою розробленістю методичного забезпечення цього процесу.

Актуальність проблеми та недостатня її розробленість у наукових дослідженнях зумовили вибір теми дисертації: **«Формування ціннісного ставлення до праці у студентів коледжу будівництва та архітектури».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження входить до плану науково-дослідної роботи Вінницького державного педагогічного університету за темою «Теоретико-методичні засади формування загальнопедагогічної компетентності сучасного вчителя в контексті становлення європейського простору вищої освіти» (державний реєстраційний номер 0115U002571) та плану дослідної роботи Немирівського коледжу будівництва, економіки та дизайну Вінницького національного аграрного університету «Формування особистості майбутніх фахівців будівництва та архітектури» (протокол № 5 від 5.10.2016 р.).

Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол № 9 від 27.04.2016 р.), узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук (протокол № 1 від 29.01.2019 р.).

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці ефективності педагогічних умов формування ціннісного ставлення до праці у студентів коледжів будівництва та архітектури.

Для досягнення мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. З'ясувати сутність поняття «ціннісне ставлення до праці у студентів коледжу будівництва та архітектури» як наукової категорії.
2. Визначити компоненти, критерії, показники та рівні сформованості ціннісного ставлення до праці у студентів коледжу будівництва та архітектури.
3. Теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність педагогічних умов і моделі ціннісного ставлення до праці у студентів коледжу будівництва та архітектури.
4. Розробити методику реалізації педагогічних умов формування ціннісного ставлення до праці у студентів коледжу будівництва та архітектури.

Об'єкт дослідження – формування ціннісного ставлення до праці у студентів в освітньому середовищі коледжу будівництва та архітектури.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування ціннісного ставлення до праці у студентів коледжу будівництва та архітектури.

Гіпотеза дослідження – формування ціннісного ставлення до праці у студентів коледжу будівництва та архітектури буде ефективним за дотримання таких педагогічних умов:

- формування позитивної мотивації до праці у майбутніх фахівців будівництва та архітектури засобами моделювання виховного середовища коледжу;
- використання ІКТ у формуванні готовності до самореалізації у праці студентів коледжу будівництва та архітектури;
- набуття студентами досвіду ціннісного ставлення до праці в освітньому процесі коледжу.

Для досягнення поставленої мети в роботі було використано такі загальнонаукові **методи дослідження**: *теоретичні* – аналіз, синтез з метою комплексного ретроспективного та перспективного аналізу філософської, психологічної та педагогічної літератури для теоретичного обґрунтування проблеми; узагальнення, абстрагування, класифікація та проєктування для визначення сутності та структурного аналізу основних понять; моделювання для розроблення експериментальної моделі та педагогічних умов формування ціннісного ставлення до праці студентів коледжу будівництва та архітектури; *емпіричні* – спостереження, анкетування, опитування, тестування, експертне оцінювання, самооцінювання, педагогічний експеримент з метою апробації педагогічних умов; методи математичної статистики (критерій Пірсона χ^2) для перевірки достовірності результатів експериментального дослідження.

Експериментальна база дослідження. Експериментальне дослідження проводилося у Немирівському коледжі будівництва, економіки та дизайну Вінницького національного аграрного університету; технологічно-промисловому коледжі Вінницького національного аграрного університету; Київському національному університеті будівництва і архітектури Вінницького коледжу будівництва і архітектури; Хмельницькому національному університеті; Центральноукраїнському державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка; Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова.

В експерименті взяли участь 486 студентів, з них 242 були включені до експериментальної групи, а 244 – до контрольної, що дозволило забезпечити репрезентативність вибірки.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що:

- *вперше* обґрунтовано педагогічні умови формування ціннісного ставлення до праці у студентів коледжу будівництва та архітектури (формування позитивної мотивації до праці у майбутніх фахівців будівництва та архітектури засобами моделювання виховного середовища коледжу; використання ІКТ у формуванні готовності до самореалізації у праці студентів коледжу будівництва та архітектури; набуття студентами досвіду ціннісного ставлення до праці в освітньому процесі коледжу); створено модель формування ціннісного ставлення до праці у студентів коледжу будівництва та архітектури;

- *уточнено* сутність, структурні компоненти, критерії, показники й рівні сформованості ціннісного ставлення до праці у студентів коледжу будівництва та архітектури;

- *подальшого розвитку* набули форми й методи формування ціннісного ставлення до праці у студентів коледжу будівництва та архітектури.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що запропоновано методичний інструментарій щодо діагностування рівня сформованості ціннісного ставлення до праці у студентів коледжу будівництва та архітектури; представлено методику реалізації педагогічних умов формування ціннісного ставлення до праці у студентів коледжу; розроблено та впроваджено методичні

рекомендації «Формування ціннісного ставлення до праці студентів коледжу будівництва та архітектури», котрі можуть бути використані у виховній роботі закладів фахової передвищої освіти.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Немирівського коледжу будівництва, економіки та дизайну Вінницького національного аграрного університету (довідка № 357 від 10.12.2019 р.); технологічно-промислового коледжу Вінницького національного аграрного університету (довідка № 835 від 11.12.2019 р.); Київський національний університет будівництва і архітектури Вінницький коледж будівництва і архітектури (довідка № 412 від 07.11.2019 р.); Хмельницького національного університету (довідка № 114 від 04.12.2019 р.); Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти (довідка № 864/02-13 від 02.12.2019 р.); Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (довідка № 2550/01 від 19.11.2019 р.); Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (довідка № 219-н від 18.11.2019 р.); Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (довідка № 17 від 18.11.2019 р.).

Особистий внесок здобувача у праці, написаній у співавторстві з О. Акімовою [8], полягає в аналізі вітчизняного та зарубіжного досвіду формування ставлення до праці у молоді; у співавторстві з В. Луцяк, О.Красняк [17] у розробці навчальних матеріалів і завдань маркетингової діяльності.

Апробацію результатів дослідження здійснено на науково-практичних конференціях, зокрема: *міжнародних*: «Новини на научния прогрес» (Софія, 2019); «Science, research, development» (Valletta (Republic of Malta), 2019); «Пріоритетні напрями наукових досліджень» (Київ, 2019); «Пріоритетні напрями розвитку сучасних педагогічних та психологічних наук» (Одеса, 2019); «Актуальні питання педагогіки та психології» (Харків, 2018); «Теоретичні та практичні аспекти розвитку педагогічної освіти в Україні» (Київ, 2019); «Психологія та педагогіка: сучасні методики та інновації, досвід практичного застосування» (Львів, 2019); «Психологія та педагогіка: історія розвитку, сучасний стан та перспективи досліджень» (Одеса, 2019); *всеоукраїнських*: «Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми» (Вінниця, 2016-2018); основні положення та результати дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри педагогіки і професійної освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (2014-2019 рр.).

Публікації. Основні результати дослідження опубліковано в 17 працях, з яких 7 – у фахових виданнях України, 2 – у зарубіжних виданнях, 4 – у виданнях, індексованих міжнародною наукометричною базою (Index Copernicus), 8 – статті в інших виданнях.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел до кожного розділу, додатків. Повний текст дисертації складає 314 сторінок, основний зміст роботи викладений на 199 сторінках. Робота містить 16 таблиць та 8 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми, її зв'язок із науковими програмами, планами, темами; визначено мету, гіпотезу, завдання, об'єкт і предмет дослідження; окреслено комплекс методів дослідження; розкрито наукову новизну і практичне значення одержаних результатів; охарактеризовано експериментальну базу; викладено відомості про апробацію та впровадження результатів дослідження, публікації, структуру й обсяг дисертації.

У першому розділі – «Теоретичні засади проблеми формування ціннісного ставлення до праці у студентів коледжу будівництва та архітектури» – з'ясовано феноменологію поняття ціннісного ставлення до праці у майбутніх фахівців будівництва та архітектури; проаналізовано сутність ціннісного ставлення як філософської, соціологічної, психологічної та педагогічної категорії; визначено особливості та шляхи формування ціннісного ставлення до праці у майбутніх фахівців будівництва та архітектури.

Виявлено, що сутність цінностей досліджувалася у контексті різних психологічних теорій та шкіл: у біхевіоризмі (Е. Толмен) цінності використовуються для характеристики спрямованості людини; у класичному психоаналізі (З. Фройд) основою поведінки людини вважаються неусвідомлені інстинктивні прагнення; в індивідуальній психології (А. Адлер) цінності включені у систему концепції «соціального інтересу», що є джерелом активності особистості; у гуманістичній психології (А. Маслоу) доведено, що вищі цінності визначені природою для кожної особистості, вони спрямовані на самоактуалізацію; у соціально-психологічному підході (О. Леонтьєв) сутність феномену полягає у визнанні соціально зумовленого характеру цінностей.

Аналіз вітчизняної та зарубіжної літератури доводить, що дослідження категорії цінностей характеризуються багатогранністю й вираженістю щодо усвідомлення цього поняття; до сутнісних характеристик було віднесено такі: цінності – як структурні елементи культури, включаючи ідеали та критерії їх оцінки (В. Кремень); як соціальне явище, феномен якого полягає в абсолютній, ідеальній досконалості (С. Анісімов); як суспільне явище, що має значущість для людей та може бути об'єктом їхньої діяльності (В. Куніцин); як явища природи й суспільства, котрі корисні, необхідні або потрібні людям й суспільству (М. Лукашевич); як духовні цінності українського народу (С. Возняк, В. Кононенко, І. Кононенко); як усвідомлений інтерес (М. Вебер); як категорія людських взаємовідносин, соціальних зв'язків, ідентифікації в суспільстві, створенні атмосфери впевненості у життєвих орієнтирах (В. Бакіров, А. Ручка); як переконання, тобто вони активуються лише за умови їх поєднання з емоціями та почуттями; як бажані моделі поведінки, спрямовані на досягнення цілей (Ш. Шварц і У. Білські); як складні, систематизовані певним чином принципи, що визначають особистісні мотиви діяльності задля вирішення загальнолюдських проблем (Ф. Стробека). Узагальнюючи науковий ресурс з цього питання та зважаючи на те, що цінності відіграють важливу роль у формуванні особистості, було виокремлено такі функції цінностей, як:

світоглядна, пізнавальна, адаптаційна, інтегровальна, регулювальна, оцінювальна, ідентифікаційна.

Визначено, що *ціннісне ставлення* є складовою національних цінностей суспільства, воно знаходить виявлення в усвідомленні й переживанні людиною головних потреб, є мотивуючим фактором поведінки й цілеутворювальним фактором майбутнього особистості. Ціннісне ставлення є засобом виявлення людиною моральних почуттів та емоцій, спонукання до свідомої рефлексії, забезпечення психологічного комфорту, толерантності та доброчливості.

Як наукова категорія *праця* є усвідомленою, доцільною діяльністю особистості, що спрямована на створення як матеріальних, так і духовних продуктів. До психологічних особливостей праці віднесено такі: усвідомлене передбачення результатів праці (образів, моделей, знань, умінь); усвідомлення людиною необхідності досягнення визначеної мети внаслідок реалізації здійсненої діяльності та відповідальність за її результат; удосконалення знарядь і методів праці; прийняття та додержання людиною міжособистісних виробничих відносин тощо. Як соціокультурний феномен, праця характеризується певними атрибутами, як то продукування суспільних благ і послуг, активність людини на основі мотивації, потреб, інтересів.

Історико-педагогічне обґрунтування *категорії цінності праці* базувалося на ідеях мислителів минулого: Демокріта (всяка праця приємніша за бездіяльність); Гесіода (ціннісне розуміння праці дозволяє людині досягнути власного життєвого ідеалу); Ібн Сіна, Аль-Біруні, Ібн-Хальдуна (необхідністю є виховання ціннісного значення праці у всіх дітей безвідносно до їхнього соціального стану); Яна Амоса Коменського (підготовка молоді до майбутньої професійної праці – це шлях формування ціннісного ставлення до неї); Ж. Ж. Руссо (формування ціннісного ставлення до праці відбувається через створення умов для самостійності та активності); Г. Гегеля (праця є формою реалізації сутності людини).

Феномен ціннісного ставлення до праці розглядався в дослідженні з урахуванням концепцій, котрі виявляють кризові явища досліджуваної проблеми: концепція кризи трудового суспільства (Дж. Александер); концепція виходу праці зі сфери культури (Д. Белл); концепція розуміння праці як інструменту заробітку (А. Горц); концепція капіталу без праці (З. Бауман); загальною особливістю цих концепцій визнано перегляд традиційних поглядів на працю як необхідний елемент суспільного життя.

У зарубіжній науці *ціннісне ставлення до праці* переважно розуміється як єднальна ланка між суспільними цінностями й особистою світоглядною позицією індивіда (Т. Парсонс), зв'язок між соціальним середовищем і особистістю здійснюється шляхом інтеріоризації суспільних цінностей у внутрішній план особистості в процесі її соціалізації, культурні цінності зберігаються завдяки традиціям, ідеям, віруванням, ціннісним зразкам.

З'ясовано, що *ціннісне ставлення до праці* у вітчизняній науці визначається як складний змістовно-синтетичний компонент особистості, котрий охоплює ставлення молоді до праці як однієї з найважливіших життєвих

потреб, відчуття задоволення працею і систему важливих моральних якостей, що визначають ставлення до трудової діяльності (відповідальність, працьовитість, бережливість, раціональність).

Аналіз наукових джерел і досвіду роботи дозволив зробити *власне визначення поняття ціннісного ставлення до праці* як складного синтетичного компоненту особистості, що містить ставлення особистості до праці як важливої потреби й умови життєдіяльності, включає емоційне задоволення певним видом праці й наявність відповідних моральних якостей, котрі визначають ставлення людини до трудової діяльності (працьовитість, відповідальність, ініціативність, ретельність і сумлінність, бережливість, рефлексивність, самокритичність, охайність тощо) і готовність до творчої трудової діяльності, конкурентоспроможності та самореалізації.

Доведено, що формування ціннісного ставлення до праці у студентської молоді є важливою складовою трудового виховання та включає усвідомлення молоддю соціальної значущості праці; потребу в трудовій активності, професійну ініціативність, здатність до підприємництва; розуміння економічних законів розвитку суспільства та шляхів їх розв'язання; готовність до творчої діяльності; фахову конкурентоспроможність й прагнення до самореалізації за умов ринкових відносин та сформованої особистісної якості працелюбності.

Трудове виховання у процесі формування ціннісного ставлення до праці визначаємо як процес цілеспрямованого й усвідомленого залучення студентської молоді до суспільних цінностей праці, котрі виховуються засобами продуктивних видів діяльності поступово зростаючої складності.

Надбанням української педагогіки щодо формування ціннісного ставлення до праці є концепція «сродної» праці Г. Сковороди, ідеї С. Русової стосовно необхідності формування цінності праці у молоді; положення А. Макаренка щодо формування ціннісного ставлення до праці у процесі трудової підготовки; ідеї В. Сухомлинського про єдність трудового та розумового виховання.

Аналіз наукової літератури дозволив сформулювати *власне визначення поняття формування ціннісного ставлення до праці у студентів коледжу будівництва та архітектури*, котре розуміємо як цілеспрямований процес усвідомлення та прийняття студентською молоддю ідей суспільної цінності професійно спрямованої праці, що інтеріоризуються у форматі пізнавальної й практично-продуктивної діяльності перманентно зростаючої складності та виявляються у професійно спрямованих видах діяльності. Формування ціннісного ставлення до праці відбувається у процесі *трудоного виховання*, котре створює систему виховних впливів з вироблення у студентів коледжу будівництва та архітектури свідомого ставлення до професійної праці як суспільної й особистісної цінності і спрямоване на формування розуміння особистістю значущості праці як джерела саморозвитку і самовдосконалення.

У другому розділі – «Діагностика сформованості ціннісного ставлення до праці у майбутніх фахівців будівництва та архітектури» –

визначено й обґрунтовано компоненти, критерії, показники та рівні сформованості ціннісного ставлення до праці у студентів; під час проведення констатувального етапу педагогічного експерименту з'ясовано рівні і стан сформованості ціннісного ставлення до праці у майбутніх фахівців будівництва та архітектури.

На основі аналізу психолого-педагогічної теорії та практики формування ціннісного ставлення до праці у майбутніх фахівців будівництва та архітектури визначено та обґрунтовано компоненти, критерії, показники та рівні сформованості досліджуваного феномену. Зокрема, *компоненти* – мотивація до праці; готовність до праці; самореалізація у праці; *критерії та показники до них* – *мотиваційно-ціннісний*: ставлення майбутнього фахівця до професії (система мотивів, цінностей, інтересів, ідеалів); прагнення до професійно-особистісного зростання; самовизначення у професії та бажання присвятити себе будівельній справі; *рефлексивно - інтелектуальний*: комплекс професійних знань, умінь, навичок; розуміння сутності «образу професійної діяльності й особистості майбутнього будівельника»; готовність розв'язувати професійні завдання; *практично-діяльнісний*: здатність до розробки стратегії професійного самовдосконалення у статусі майбутнього будівельника; здатність працювати в команді, виявляти лідерські якості, здатність до професійної мобільності; професійна самоідентифікація: уподібнення себе з ідеальним образом фахівця-будівельника.

Для визначення рівнів сформованості ціннісного ставлення до праці студентів коледжу будівництва та архітектури використовувалися якісні характеристики рівнів: високий, середній і низький.

Рівень сформованості ціннісного ставлення до праці у студентів за мотиваційно-ціннісним критерієм визначався за допомогою таких методик: «Діагностика структури мотивів професійної діяльності» (Т. Бадоев) та «Діагностика соціально-психологічних установок особистості в мотиваційно-споживчій сфері» (О. Потьомкіна), опитувальник М. Рокіча «Ціннісні орієнтації». За рефлексивно-інтелектуальним критерієм: використовувалися методи розв'язування професійних задач, метод тестування та анкетування, тест ЗЖО – зміст життєвих орієнтацій (Д. Леонтьєв), методика визначення рівня рефлексивності (А. Карпова, В. Пономарьової). За практично-діяльнісним: методика «Задоволеність професією» (В. Ядов, модифікація Н. Кузьміної, А. Реан), тест «Готовність до саморозвитку», анкета «Здатність до саморозвитку».

Комплексний аналіз результатів констатувального експерименту за визначеними критеріями показав, що на початковому етапі дослідження студентам переважно притаманний низький і середній рівні ціннісного ставлення до праці. Низький рівень було виявлено у 56,4% студентів КГ і у 57,6% студентів ЕГ. Середній рівень сформованості ціннісного ставлення до праці виявлено у 31,3% студентів КГ і у 29,7% – ЕГ. І лише незначна частина студентів (12,3% в КГ і 12,7% в ЕГ) показали високий рівень ціннісного ставлення до праці.

Одержані результати дослідження свідчать про те, що існує необхідність формування ціннісного ставлення до праці у майбутніх фахівців будівництва та архітектури.

У третьому розділі – **«Педагогічні умови й модель формування ціннісного ставлення до праці у майбутніх фахівців будівництва та архітектури, експериментальна перевірка їх ефективності»** – розроблено модель та обґрунтовано педагогічні умови формування ціннісного ставлення до праці у майбутніх фахівців будівництва та архітектури; представлено організацію та методику проведення педагогічного експерименту; проаналізовано результати формувального етапу педагогічного експерименту.

Модель формування ціннісного ставлення до праці у студентів коледжу будівництва та архітектури містить: мету як формування ціннісного ставлення до праці у студентів коледжу будівництва та архітектури; методологічні підходи (системний, діяльнісний, акмеологічний, синергетичний, особистісно орієнтований, компетентнісний); принципи виховання (демократичності; народності; природовідповідності; гуманізації; неперервності; індивідуалізації та диференціації; єдності виховання і життєдіяльності; принцип етнізації; послідовності і систематичності; культуровідповідності); функції (світоглядна, пізнавальна, адаптаційна, інтегрувальна, регулювальна, оцінювальна, ідентифікаційна); компоненти ціннісного ставлення до праці (мотивація до праці, готовність до праці, самореалізація у праці). Педагогічними умовами формування ціннісного ставлення до праці у майбутніх фахівців будівництва та архітектури визначено такі: *перша умова* – формування позитивної мотивації до праці у майбутніх фахівців будівництва та архітектури засобами моделювання виховного середовища коледжу; *друга умова* – використання ІКТ у формуванні готовності до самореалізації у праці студентів коледжу будівництва та архітектури; *третья умова* – набуття студентами досвіду ціннісного ставлення до праці в освітньому процесі коледжу.

Перша умова – формування мотивації до праці у майбутніх фахівців будівництва та архітектури засобами моделювання виховного середовища коледжу – зреалізовувалася через різноманітні методи і форми виховання: бесіди, розповіді професійного спрямування («Будуємо міста майбутнього», «Я обираю своє майбутнє!», «У світі професій», «Ти і ринок праці», «Риси та якості фахівця»); пошукові ігри, рольові презентації («Презентація професії будівельника»), професійно-рольові ігри («Я – архітектор»); ігри-бесіди («Твій вибір – життєвий успіх»), ігри-мандрівки («Будівельник та архітектор – великий світ професій»); конкурси («Я і професія»); святкові зустрічі («Наші випускники»), тематичні вечори («Будівельник – професійний вибір»), інтелектуальні естафети («Естафета улюблених занять»); виставки творчих проєктів («Світ професій будівельника: праця за покликанням»); виставки-ярмарки («Світ у об'єктиві», «Професії нашого часу»), виставки-конкурси («Будинок своїми руками»), тематичні виставки («Ти і ринок праці»); флеш-моби до Дня будівельника; доброчинні акції («Змінимо світ на краще»); фестивалі («Я у світі професій»); професійні турніри («Будуємо майбутнє»);

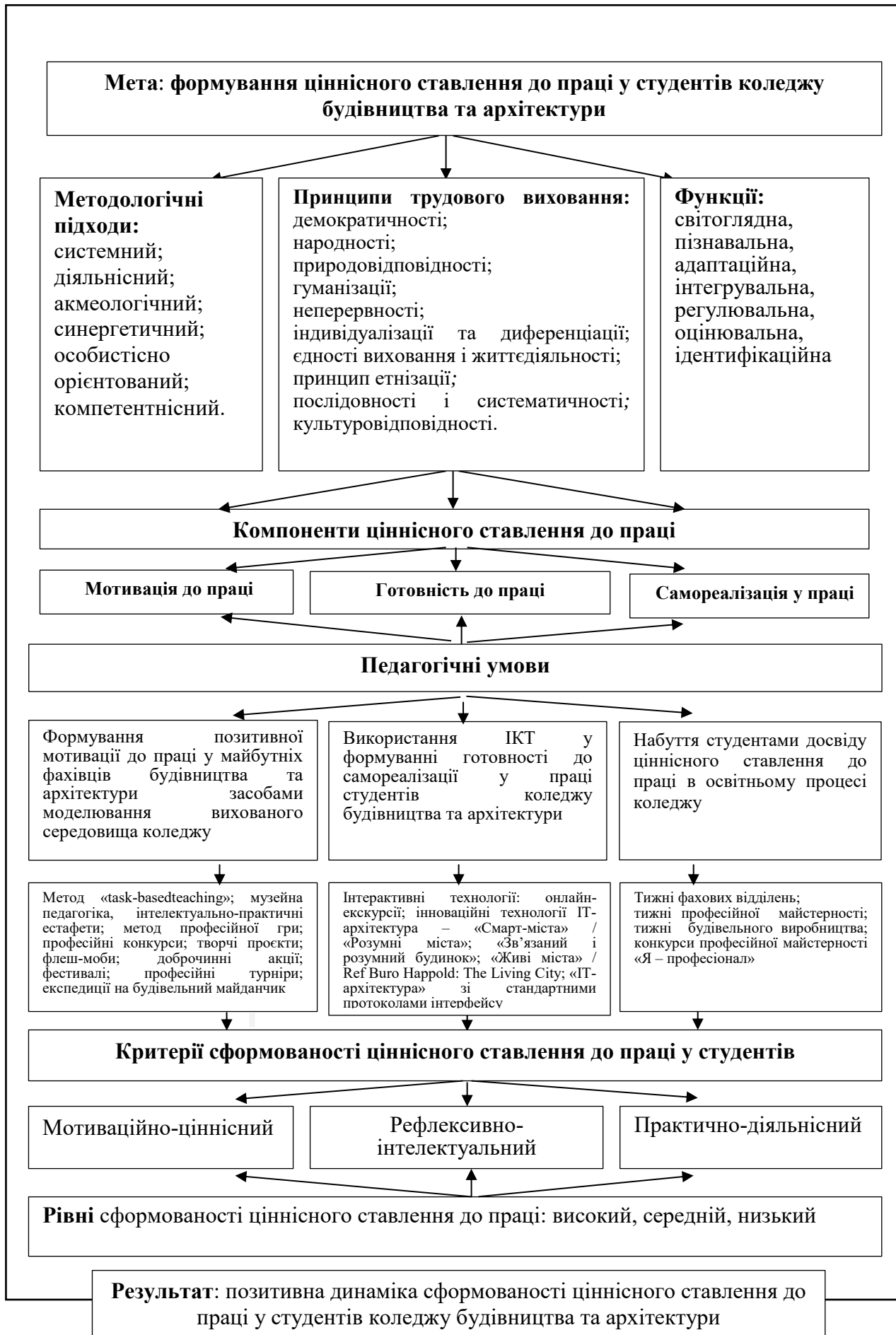

Рис. 3. Модель формування ціннісного ставлення до праці у студентів коледжу будівництва та архітектури

родинні свята («Від батька до сина»); експедиції на будівельний майданчик; метод «task-based teaching» (обмін практичним і життєвим досвідом, розповідь та написання історій); дослідницькі проекти («Відомі архітектори світу»; «Модерн у архітектурі»; «Стиль авангард як напрям розвитку будівельної галузі»); музейну педагогіку (ознайомлення з музейним комплексом, історичним музеєм, музеєм-садибою, краєзнавчим, музеєм-заповідником, художнім музеєм, музеєм народної творчості, музеєм декоративно-прикладного мистецтва тощо).

Друга умова – використання ІКТ у формуванні готовності до самореалізації у праці студентів коледжу будівництва та архітектури – вирішувалася засобами інтерактивних технологій: онлайн-екскурсії («Архітектурні шедеври світу»); онлайн-демонстрації («Зодчество у спадкоємності культур»); інноваційна технологія ІТ-архітектура – «Смарт-міста» / «Розумні міста»; технологія ІТ-архітектура – «Зв'язаний і розумний будинок»; технологія ІТ-архітектура – «Живі міста» / Ref Buro Happold: The Living City; технологія «ІТ-архітектура» зі стандартними протоколами інтерфейсу і можливістю підключати нові програми та апаратні засоби; «Методика створення дизайнерських груп» (проекти регенерації міст, створення нових міст); використання ІКТ (презентації, «slideshow», відеометод, комп'ютерне тестування) у формуванні ціннісного ставлення до праці у студентів коледжу. Використання ІКТ зробило можливим надання інформації не тільки в текстовому вигляді, а й у супроводженні аудіо даними або відео кліпом. Різні форми надання інформації уможливають інтерактивну взаємодію.

Третя умова – набуття студентами досвіду ціннісного ставлення до праці в освітньому процесі коледжу – зреалізовувалася у процесі професійної підготовки через збагачення змісту фахової підготовки; активізацію професійно-пізнавальної діяльності; забезпечення сучасного методичного супроводу. Серед інтерактивних методів навчання найбільш ефективними для формування ціннісного ставлення до праці у майбутніх будівельників виявилися такі: навчання в команді (у співробітництві), командно-ігрова діяльність, кооперативне навчання, спільне навчання, метод проєктів, навчальний тренінг, кейс-метод тощо.

Ефективними формами роботи з формування ціннісного ставлення до праці студентів коледжу будівництва та архітектури у позааудиторній роботі стали: тижні фахових відділень; тижні професійної майстерності – підвищення професіоналізму і удосконалення професійної компетентності; тижні будівельного виробництва; конкурси професійної майстерності «Я – професіонал» (робочі професії муляра, тесляра, штукатура, лицювальника, геодезиста, економіста, нормувальника) з метою: підвищення цінностей навчання; посилення престижу й цінності професій; покращення професійної підготовки студентів; підвищення відповідальності за доручену справу; закріплення трудових навичок.

Ефективність реалізації запропонованих педагогічних умов підтверджена позитивними зрушеннями. Оцінювання ціннісного ставлення студентів коледжу будівництва та архітектури передбачало порівняння результатів початкового і кінцевого оцінювання контрольних та експериментальних груп. Результати виражено в узагальненому відсотковому співвідношенні показників ціннісного ставлення до праці студентів коледжу будівництва та архітектури.

Порівнюючи результати констатувального та контрольної-підсумкового етапів дослідження бачимо, що після формульовального експерименту у студентів ЕГ набагато збільшився високий рівень ціннісного ставлення до праці. А саме: на 30% збільшилась кількість студентів із високим рівнем; на 17% – із середнім; і при цьому на 47% зменшилась кількість майбутніх фахівців будівельної галузі з низьким рівнем ціннісного ставлення до праці.

Динаміка сформованості ціннісного ставлення до праці у майбутніх будівельників до та після експерименту

Рівні	Експериментальна група					Контрольна група				
	До експ.		Після експ.		Дина-міка	До експ.		Після експ.		Дина-міка
	n_i	%	n_i	%	%	n_i	%	n_i	%	%
Високий	30	13	103	43	+30	30	12	50	20	+8
Середній	72	30	114	47	+17	76	31	91	37	+6
Низький	140	57	25	10	-47	138	57	103	43	-14

Отже, можна вважати, що впроваджені нами педагогічні умови формування ціннісного ставлення до праці є ефективними.

На заключному етапі експериментальної роботи проведено аналіз одержаних даних, їхню достовірність доведено за допомогою критерію Пірсона χ^2 . Позитивні зміни в рівнях сформованості ціннісного ставлення до праці прослідковуються за всіма показниками. Зауважимо, що відбулися статистично значущі зміни, про що свідчить значення непараметричного χ^2 критерію Пірсона. Критичне значення даного критерію $\chi_{кр}^2$ знайдемо для рівня значущості $\alpha = 0,05$, числа ступенів свободи $k = 2$: $\chi_{кр}^2(0,05; 2) = 5,99$. Далі порівнюємо $\chi_{кр}^2$ і $\chi_{сн}^2$, бачимо, що $\chi_{сн}^2 = 65,16 > 5,99 = \chi_{кр}^2$, тому можна зробити висновок, що розбіжності у числових значеннях КГ і ЕГ не є випадковими, тобто гіпотеза дослідження підтверджена, що засвідчує ефективність запропонованої нами моделі та педагогічних умов формування ціннісного ставлення до праці студентів коледжу будівництва та архітектури.

Отже, мета дослідження досягнута, гіпотеза – підтверджена, завдання – розв'язані.

ВИСНОВКИ

1. На основі аналізу філософської, психологічної та педагогічної літератури з'ясовано сутність поняття ціннісного ставлення до праці студентів

будівельного профілю у коледжах, котре визначається як процес цілеспрямованого, творчого зростання майбутнього фахівця, що опосередковується потребою в особистісному самовдосконаленні на основі особистісно-професійних цінностей та завдяки сформованості мотиваційної сфери особистості.

Поняття *формування ціннісного ставлення до праці студентів коледжу будівництва та архітектури* розглядаємо як процес усвідомлення та прийняття студентською молоддю ідей суспільної цінності професійно спрямованої праці, що інтеріоризуються у форматі пізнавальної й практично-продуктивної діяльності перманентно зростаючої складності та виявляються у професійно спрямованих видах діяльності. Формування ціннісного ставлення до праці відбувається у процесі *трудового виховання*, що становить систему виховних впливів з вироблення у студентів коледжу будівництва та архітектури свідомого ставлення до професійної праці як суспільної й особистісної цінності і спрямоване на формування розуміння особистістю значущості праці як джерела саморозвитку і самовдосконалення.

2. На основі аналізу психолого-педагогічної теорії та практики формування ціннісного ставлення до праці у майбутніх фахівців будівництва та архітектури визначено та обґрунтовано компоненти, критерії, показники та рівні сформованості досліджуваного феномену. Зокрема, *компоненти* – мотивація до праці; готовність до праці; самореалізація у праці; *критерії та показники до них* – *мотиваційно-ціннісний*: ставлення майбутнього фахівця до професії (система мотивів, цінностей, інтересів, ідеалів); прагнення до професійно-особистісного зростання; самовизначення у професії та бажання присвятити себе будівельній справі; *рефлексивно - інтелектуальний*: комплекс професійних знань, умінь, навичок; розуміння сутності «образу професійної діяльності й особистості майбутнього будівельника»; готовність вирішувати професійні завдання; *практично-діяльнісний*: здатність до розробки стратегії професійного самовдосконалення у статусі майбутнього будівельника; здатність працювати в команді, виявляти лідерські якості, здатність до професійної мобільності; професійна самоідентифікація: уподібнення себе з ідеальним образом фахівця-будівельника.

Для визначення рівнів сформованості ціннісного ставлення до праці студентів коледжу будівництва та архітектури використовувалися якісні характеристики рівнів: високий, середній і низький.

3. Створена модель орієнтована на очікуваний результат і передбачає можливість перевірки та корекції даного процесу, що включає такі складові: мету, методологічні підходи, теоретичні засади, діагностичний інструментарій, педагогічні умови та методику їх реалізації.

До методичного забезпечення першої педагогічної умови – формування позитивної мотивації до праці у майбутніх фахівців будівництва та архітектури засобами моделювання вихованого середовища коледжу – віднесено різноманітні методи і форми виховання: бесіди, розповіді професійного спрямування; пошукові ігри, рольові презентації, професійно-рольові ігри; ігри-

бесіди; ігри-мандрівки; конкурси; святкові зустрічі, тематичні вечори, інтелектуальні естафети; виставки творчих проєктів; виставки-ярмарки, виставки-конкурси, тематичні виставки; флеш-моби; доброчинні акції; фестивалі; професійні турніри; родинні свята; експедиції на будівельний майданчик; метод «task-based teaching». Методика реалізації другої педагогічної умови – використання ІКТ у формуванні готовності до самореалізації у праці студентів коледжу будівництва та архітектури – вирішувалася через використання: онлайн-екскурсії; онлайн-демонстрації; технології ІТ-архітектура («Смарт-міста» / «Розумні міста», «Зв'язаний і розумний будинок», «Живі міста» / Ref Buro Happold: The Living City; методику створення дизайнерських груп; використання ІКТ (презентації, «slideshow», відеометод, комп'ютерне тестування) у формуванні ціннісного ставлення до праці у студентів коледжу. Методика реалізації третьої педагогічної умови – набуття студентами досвіду ціннісного ставлення до праці в освітньому процесі коледжу – зреалізовувалася у процесі професійної підготовки через збагачення змісту фахової підготовки ідеями про цінність професії; активізацію професійно-пізнавальної діяльності; забезпечення сучасного методичного супроводу. Ефективними формами роботи з формування ціннісного ставлення до праці студентів коледжу будівництва та архітектури у позааудиторній роботі стали: тижні фахових відділень; тижні професійної майстерності – підвищення професіоналізму і удосконалення професійної компетентності; тижні будівельного виробництва; конкурси професійної майстерності.

4. Результати дослідження свідчать про те, що у студентів ЕГ переважає високий рівень (43%) ціннісного ставлення до праці. При цьому кількість студентів із низьким рівнем зменшилася на 10%. Проведена на заключному етапі нашого дослідження діагностика сформованості рівнів ціннісного ставлення до праці свідчить про ефективність запропонованої нами моделі ціннісної детермінації відношення до праці студентської молоді. Достовірність отриманих даних перевірено за допомогою критерію Пірсона χ^2 .

Отже, позитивна динаміка ціннісного ставлення до праці у студентів коледжу будівництва та архітектури обумовлена реалізацією визначених педагогічних умов та розробленою моделлю. Здійснене дослідження, звісно, не претендує на вичерпний розгляд усіх аспектів цієї проблеми. Напрямами подальших досліджень можуть бути такі: психологічні особливості та чинники формування ціннісного ставлення до праці студентів коледжу будівництва та архітектури; розроблення нових моделей та педагогічних умов, інноваційних технологій і методик ціннісної детермінації відношення студентської молоді до праці.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Кондратова М.В. Мотивація як необхідна умова формування ціннісного ставлення до праці у майбутніх будівельників. *Інноваційна*

педагогіка. Науковий журнал. Випуск 4. Том 2. Одеса : ПУ «Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій» 2018. 135 с. С.101–105.

2. Кондратова М.В. Мотивація до праці майбутніх фахівців будівництва та архітектури у виховному процесі коледжу. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Випуск 63 : збірник наукових праць / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. 250 с. С. 86–90.

3. Кондратова М.В. Виховне середовище коледжу будівництва та архітектури як фактор розвитку ціннісного ставлення до праці у студентів. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія : Педагогіка і психологія. Випуск 59. Вінниця, 2019. 172 с. С. 28–33. INDEX COPERNICUS. Категорія Б.

4. Кондратова М.В. Формування готовності до професійної самореалізації у майбутніх будівельників засобами інформаційно-комп'ютерних технологій. *Інноваційна педагогіка. Науковий журнал*. Випуск 15. Том 1. Одеса : ПУ «Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій». 2019. С. 176–179.

5. Кондратова М.В. Критерії та показники сформованості ціннісного ставлення до праці у майбутніх фахівців будівництва та архітектури. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Випуск 70 : збірник наукових праць / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2019. 308 с. С. 142–146. INDEX COPERNICUS

6. Кондратова М.В. Ціннісне ставлення до праці у майбутніх фахівців будівництва та архітектури як наукова категорія. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка* / [редактори-упорядники В. Ільницький, А. Душний, І. Зимомря]. Видавничий дім «Гельветика», 2019. Вип. 25. 300 с. С. 220–226. INDEX COPERNICUS

7. Кондратова М.В. Формування ціннісного ставлення до праці майбутніх будівельників як педагогічна проблема. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми* / Зб. наук. пр. Випуск 54. Київ Вінниця : ТОВ «Друк плюс», 2019. 160 с. С. 36–41.

8. Кондратова М.В., Акімова О.В. Ставлення до праці у системі ціннісних орієнтацій студентської молоді: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія : Педагогіка і психологія. Випуск 60. Вінниця, 2019. 172 с. С. 29–33. INDEX COPERNICUS. Категорія Б.

Статті в зарубіжних наукових періодичних виданнях

9. Кондратова М.В. Концепція «розумне місто» як мотиваційний компонент у підготовці майбутніх будівельників. *Новини на научния прогрес – 2019*, Volume 3 15-22 августа 2019 г.: София. «Бял ГРАД-БГ» 80 с. С. 44–51.

10. Кондратова М.В. Формування готовності до самореалізації у майбутніх будівельників засобами смарт-технологій. *Monografia pokonferencyjna. Science, research, development. Zbiór artykułów naukowych recenzowanych*. # 19 Valletta (Republic of Malta) 30.07.2019 – 31.07.2019. Warszawa: Sp. z o.o. «Diamond trading tour». 2019. 114 с. С. 63–66.

Наукові праці апробаційного характеру

11. Кондратова М.В. До питання осмислення ціннісного ставлення до праці: історичний аналіз. *Пріоритетні напрями наукових досліджень: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції*. м. Київ, 20-21 серпня 2019 року. Київ : МЦНД. 2019. 59 с. С. 26–28.

12. Кондратова М.В. Розвиток інтересу до професії будівельника у студентів коледжу будівництва та архітектури. *Пріоритетні напрями розвитку сучасних педагогічних та психологічних наук: Збірник наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції* (9-10 серпня 2019 р., м. Одеса). Одеса: ГО «Південна фундація педагогіки», 2019. 128 с. С.74–77.

13. Кондратова М.В. Сучасні підходи до соціального та функціонального осмислення ціннісної сутності праці. *Актуальні питання педагогіки та психології: наукові дискусії: Збірник тез міжнародної науково-практичної конференції*: (м. Харків, Україна, 7-8 вересня 2018 р.). Харків: Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень», 2018. 116 с. С. 17–21.

14. Кондратова М.В. Ціннісне ставлення до праці як важлива складова змісту виховання особистості. *Теоретичні та практичні аспекти розвитку педагогічної освіти в Україні. Матеріали науково-практичної конференції* (м. Київ, 6-7 вересня 2019 р.). Херсон: Видавництво «Молодий вчений», 2019. 104 с. С. 96–100.

15. Кондратова М.В. Цінність як складова ставлення до праці. *Психологія та педагогіка: сучасні методики та інновації, досвід практичного застосування: Збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції* (м. Львів, 25-26 жовтня 2019 року). Львів: ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2019. Ч.2. 116 с. С. 47–50.

16. Кондратова М.В. Форми та методи мотивації до праці майбутніх будівельників у виховному середовищі коледжу. *Психологія та педагогіка: історія розвитку, сучасний стан та перспективи досліджень: Збірник наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції* (18-19 жовтня 2019 р., м. Одеса). Одеса: ГО «Південна фундація педагогіки», 2019. Ч.2. 108 с. С. 40–43.

Опубліковані праці, котрі додатково відображають результати дослідження

17. Маркетингова діяльність підприємства: навчальний посібник / В.В. Луцяк, О.П. Красняк, М.В. Кондратова / ВНАУ Вінниця : ТОВ «ТВОРИ», 2019. 354 с.

АНОТАЦІЯ

Кондратова М. В. Формування ціннісного ставлення до праці у студентів коледжу будівництва та архітектури. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 – теорія і методика виховання. – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, МОН України, Вінниця, 2020.

У дисертації з'ясовано сутність ціннісного ставлення до праці у студентів коледжу будівництва та архітектури. Обґрунтовано педагогічні умови, розроблено критерії, показники, рівні та запропоновано модель ціннісного ставлення до праці майбутніх фахівці будівництва та архітектури.

Визначено, що ціннісне ставлення до праці – це складний змістовно-синтетичний компонент особистості, що охоплює ставлення молоді до праці як однієї з найважливіших життєвих потреб, відчуття задоволеності працею і систему важливих моральних якостей, котрі визначають ставлення до трудової діяльності. Доведено, що ціннісне ставлення до праці детермінує професійну поведінку, забезпечує позитивну спрямованість діяльності, додає зміст професійним діям. Система цінностей в діяльності студента – майбутнього будівельника – набуває характеру центрального елемента у структурі професійного образу світу. Підтверджено, що трудове виховання у процесі формування ціннісного ставлення до праці – це процес цілеспрямованого й усвідомленого залучення студентської молоді до суспільних цінностей праці, котрі виховуються засобами конкретно продуктивних видів діяльності поступово зростаючої складності.

У роботі розроблена методика реалізації педагогічних умов формування ціннісного ставлення до праці у студентів коледжу будівництва та архітектури; впроваджено методичні рекомендації для викладачів та студентів закладів вищої освіти.

Ключові слова: ціннісне ставлення до праці; компоненти ціннісного ставлення до праці; професійні цінності будівельника; трудове виховання студентської молоді; особистісна самореалізація у праці; методика формування ціннісного ставлення до праці.

АННОТАЦИЯ

Кондратова М. В. Формирование ценностного отношения к труду у студентов колледжа строительства и архитектуры. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.07 – теория и методика воспитания. – Винницкий государственный педагогический университет имени Михаила Коцюбинского, МОН Украины, Винница, 2020.

В диссертации выяснена сущность ценностного отношения к труду у студентов колледжа строительства и архитектуры. Обоснованы педагогические

условия, разработаны критерии, показатели и уровни; предложена модель ценностного отношения к труду у будущих специалистов строительства и архитектуры.

Определено, что ценностное отношение к труду – это сложный содержательно-синтетический компонент личности, который охватывает отношение молодежи к труду как одной из важнейших потребностей, чувство удовлетворения трудом и систему важных нравственных качеств, которые определяют отношение к трудовой деятельности. Доказано, что ценностное отношение к труду детерминирует профессиональное поведение, обеспечивает позитивную направленность деятельности, придает содержание профессиональным действиям. Система ценностей в деятельности студента – будущего строителя – приобретает характер центрального элемента в структуре профессионального образа мира. Подтверждено, что трудовое воспитание в процессе формирования ценностного отношения к труду – это процесс целенаправленного и осознанного привлечения студенческой молодежи к общественным ценностям труда, которые воспитываются средствами конкретно продуктивных видов деятельности постепенно возрастающей сложности.

В работе разработана методика реализации педагогических условий формирования ценностного отношения к труду у студентов колледжа строительства и архитектуры; разработаны и внедрены методические рекомендации для преподавателей и студентов высших учебных заведений.

Ключевые слова: ценностное отношение к труду; компоненты ценностного отношения к труду; профессиональные ценности строителя; трудовое воспитание студенческой молодежи; личностная самореализация в работе; методика формирования ценностного отношения к труду.

ABSTRACT

Kondratova M. V. The formation of value attitude to work of Construction and Architecture College students. – Manuscript.

Thesis for obtaining the scientific degree of a Candidate of Pedagogical Sciences (PhD) in the speciality 13.00.07 – Theory and Methods of Education. – Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Vinnytsia, 2020.

This thesis focuses on value attitude to work of Construction and Architecture College students. In the thesis the pedagogical conditions of value attitude to work formation are substantiated. The criteria, indicators and levels of value attitude to work are determined. The model of Construction and Architecture College students' value attitude to work formation is proposed.

It has been proved that values as structural components of culture comprise ideals and criteria for their evaluation. As a social phenomenon they reflect acme of perfection. As a public phenomenon they are significant to people and can be the object of their activity. As a personal phenomenon they are patterns of behaviour aimed at achieving goals and complex principles which determine personal motives.

As a scientific category, work is considered to be conscious meaningful activity of an individual aimed at the creation of both material and spiritual products. The psychological features of work include the following: conscious prediction of work results; awareness of the need to achieve a certain goal; responsibility for the results of activity; improvement of tools and methods of work; maintaining interpersonal industrial relations. As a social and cultural phenomenon, work has some characteristic features such as the production of goods and services, discipline, human activity based on motivation, needs and interests. It has been determined that value attitude to work is a complex content-synthetic component of a personality, which involves personal attitude to work as one of the most important necessities of life, a sense of satisfaction with work and a system of important moral qualities which determine the attitude to work. Value attitude to work determines professional behaviour, provides positive orientation of activity, and adds meaning to professional activities. Value attitude to work formation is an essential part of labour education.

Labour education in the process of value attitude to work formation is a purposeful and conscious process of encouraging students to acquire public values of work. They are acquired due to doing productive activities with gradually increasing complexity. The ways of Construction and Architecture College students' value attitude to work formation have been determined. They are taking part in teamwork, combination of work and gaining professional knowledge, combination of vocational training with productive work in a well equipped workroom; work at a real enterprise.

Future builders' attitude work is characterized by the desire (or lack of desire) to show their physical and spiritual strength and use their experience and knowledge, by the ability to achieve certain results. Future builders' attitude work is manifested in the behaviour, motivation and evaluation of work. The pedagogical conditions of Construction and Architecture College students' value attitude to work formation are substantiated. The are formation of students' motivation to work through modelling of college educational environment; informational technologies use for formation of students' readiness for self-realization in professional activity; enabling students to gain experience of value attitude to work in college educational process.

The components, criteria, indicators and levels of value attitude to work formation are identified and substantiated. The components of this phenomenon are motivation to work, readiness for work and self-realization in work.

The indicators for motivation-value criterion are future specialists' attitude to profession, desire for professional and personal growth, self-determination in profession and desire to devote his/her life to profession. The indicators of reflexive-intellectual criterion are professional knowledge and skills, willingness to solve professional tasks and understanding the image of professional activity and future builder's personality. The indicators of practical criterion are an ability to develop a strategy of professional self-improvement as a future builder, an ability to work in a team, an ability show leadership qualities, professional mobility, and professional self-identification.

Three levels of Construction and Architecture College students' value attitude to work have been specified and described. Diagnostic tools have been chosen to study the state of Construction and Architecture College students' value attitude to work.

Methods for realization of pedagogical conditions of value attitude to work formation have been presented. Methodological recommendations for formation of Construction and Architecture College students' value attitude to work have been developed and implemented.

Keywords: value attitude to work, components of value attitude to work, professional values of a builder, labour education of students, personal self-realization in work, methods for value attitude to work formation.